

Mračno je. Odzvonio je čas utrućuća vata. Žene su okupljene u ćeliji, u pomrčini. Još ne spavaju. Drveni kreveti i čaršavi na njima šire neku neuhvatljivu svetlost. Pre nego što će leći, žene su posedale na zemlju, u polukrug, kao oko nekog nevidljivog zdenca; govore poluglasno, gotovo da se i ne čuju. Iako ostaju nepomične, reklo bi se da se kreću po taktu, kao hor iz neke antičke tragedije. Eleni ne govori. Ona razvezuje svoju crnu kosu koja joj pada niz leđa i stoji, nepomična, pred prozorom sa rešetkama.

SVE ŽENE

Jedna ograda, jedno drvo, malo sunca i jutro na zidu ovo drvo je naš kalendar, naš prijatelj, naš po-star, naše dete.

PRVA ŽENA

Ponekad, ono je i naš muž — zašto ponekad?

DRUGA ŽENA

Ono je često, veoma često naš muž. Sa njim mi učestvujemo u vremenu.

TREĆA ŽENA

Učestvujemo u trajanju i sećanju.

ČETVRTA ŽENA

I čak u svemu što nazivaju promena i obnavljanje.

OVO DRVO

usred onoga ko je zatvoren i prazan usiljava se da postoji, usiljava se da bude pažljivo, da rasudi, da odgovori.

PETA ŽENA

Vezano pri dnu, ono nastoji da se pruža u visinu.

ČETVRTA ŽENA

Razdeljeno na četiri godišnja doba, da ujedini doba i predele.

PRVA ŽENA

Gleda ponekad za nas preko zida.

TREĆA ŽENA

Upija glas malog prodavca šibica.

DRUGA ŽENA

Glas raznosića leda.

ČETVRTA ŽENA

Muk žene koja je kod cvećara na uglu pet ruža kupila.

TREĆA ŽENA

Hod čoveka po trotoaru — zadubljenog u novine.

SVE

Ali svakako ne i tako različite boje časova, mnogobrojne boje tokom čitavog dana.

PRVA ŽENA

I zvezde tokom cele noći — čudne zvezde, nazupčene točkove, petokrake, karuce, umirene životinje i dve zaprege oblaka zaustavljene pred vratima mesečeva zamka.

TREĆA ŽENA

Niko nije stanovao na mesecu.

DRUGA ŽENA

Ali možda je neko na njemu spavao ili se pravio da spava.

PRVA ŽENA

Čuli su se ključevi u velikom hodniku.

PETA ŽENA

Belina sledjena zamahom noža u noći.

ČETVRTA ŽENA

I bilo je tako jednostavno, skoro bez bola, skoro bez važnosti postojati ili ne postojati. Ta jednostavnost — drvo nam je nju pokazalo — naše je znanje.

SVE

Naša mirna hrabrost: duhom odsustvovati, čekati, ne čekati, čekati čuljiva radost zbog nudjenja sebe, čak i kad drugi zaboravljaju na to, čak i kad drugi ne znaju za to.

PRVA ŽENA

Shvatanje jednostavno, skromno, plemenito.

DRUGA ŽENA

Kao kamen u zidu kuće

TREĆA ŽENA

Kao klada u vatri

PETA ŽENA

Kao okno u prozoru skromno okno, bez gordosti, nevidljivo, pomaže drugima da vide

TREĆA ŽENA

Osvetljava stvari, štiti od vetra,

DRUGA ŽENA

Štiti od hladnoće, propušta svetlost i toplotu.

ČETVRTA ŽENA

Prozirna samoća, krhka, koja štiti od samoće kratko čutanje između dve gorke reči — čovek zaslaže da razmisli — druga gorka reč nije bila izgovorena.

SVE

Vazduh postaje svetlo, oko postaje svetlo, bistri se, shvatanje čuljivo, shvatanje daleko i blisko.

ČETVRTA ŽENA

To je naša najskromnija veličina a nikakvu teškoću nam ne predstavlja izgovaranje te reči, iako ostajemo ovde, neme, nepokretne, pod ključem držane, od događaja udaljene.

PRVA ŽENA

Od spoljašnjosti odvojene. Ali drvo posmatra i za nas gleda ka spoljašnjosti a onda...

SVE

drvo se pretače u nas.

PETA ŽENA

Često, u vreme sna, dok potivamo, ostajemo uspravne, u stavu drveća možda nam to drvo ne dozvoljava da se odmorimo

PRVA ŽENA

Ne dozvoljava da zaboravimo.

ČETVRTA ŽENA

Ne dozvoljava da umremo.

PETA ŽENA

To drvo bdi bez napora, bez razmetanja.

PRVA ŽENA

Njegove najkrhke grane računaju se u našim prstima;

DRUGA ŽENA

Dešava se da za vreme ručka žuti list padne kraj našeg hleba kraj ruku Marijinih, nijedna od nas ne začudi se tome.

PETA ŽENA

Drugi put se desi da zelena grančica zadrhti pod crnom maramom tetke Kostene

DRUGA ŽENA

ili beli cvet iz očiju Imininih da padne u zdelu sa jelom, zbog toga nismo iznenadene.

SVE

Kašikom izdvojimo cvet i u tišini nastavljamo jelo.

ČETVRTA ŽENA

Znajući, međutim, sasvim sigurno da proleće prilazi, da mnogo zvezda ima, mnogo drveća mnogo ljudi, mnogo bola, mnogo hrabrosti iza zidova.

TREĆA ŽENA

Mного zidova iza zidova.

PRVA ŽENA

I mnogo neba iznad zidova.

TREĆA ŽENA

A nada, a nada?

SVE

Čuti, tišina, tišina.

TREĆA ŽENA

Udarci nevidljivim prstom po zidu, to je strah pauk jedan pod smetom od lišća udarci, zakivaju vrata, zakivaju nas.

PRVA ŽENA

Da, udarci, ukivaju spolja klin u vrata da obese

TREĆA ŽENA

Klin u vratima, to je smrt — ona u njima čeka; klin rda od vlage, on čeka.

PRVA ŽENA

Neka su okačili cvetne vence prvomajske, mesec maj se približava.

TREĆA ŽENA

Klin se ne vidi od cveća ali on ipak postoji pod cvećem.

DRUGA ŽENA

Kako bi, drugačije, vence mogli da okače? Čuti.

SVE

Čuti, čuti, nije to naš maj, naš ima zastave, opojnost i korake.

TREĆA ŽENA

A mi ovde, iza zidova, bez zastava.

SVE

A mi, po našoj dužnosti, iza zidova, pretvarajući nepomično stablo u hiljade listova u pokretu pretvarajući odvojene pokrete u nedeljivu jednostavnost skoro večnost.

PRVA ŽENA

Gledaj, Eleni sedi na prozoru, gleda u daljinu, gleda modre pare koje se dižu sa kamenja ograde blago kuca prstenom po šipkama na prozoru, ton je dubok, tih, mali ritam, naš.

SVE

To su udarci koje vrebáš, slušaj, slušaj.

PRVA ŽENA

Zvuk prolazi kroz gvožđe, kroz kamenje.

DRUGA ŽENA

Prolećni puls u venama gvožđa, u venama kamena.

PETA ŽENA

Bežićna telegrafija, mala, tajna, ona prenosi signal

TREĆA ŽENA

A mi, zapletene u granje pomrčine, laktova stisnutih protiv strmina tišine, protiv vlažnosti noćne, odgovor da čekamo — kakav odgovor? — da čekamo.

SVE

I odgovor dolazi.

DRUGA ŽENA

Katkad po poslednjoj ptici sumrak

PETA ŽENA

Katkad po zrikavcu koji dosadauje noći.

PRVA ŽENA

Katkad od neke zvezde koja ponavlja: „Dolazim, dolazim, dolazim.“

TREĆA ŽENA

Katkad u ljubavnom pismu iscepanom koje na drhtaj nagoni, u vetru iznenadnom na ulici.

ČETVRTA ŽENA

I mi osluškujemo spoljašnost i unutrašnjost, postoji još jedno vreme sa vremenom. I sa zidovima umnoženim.

TREĆA ŽENA

I sa zidovima umnoženim.

ČETVRTA ŽENA

Da, i zidovima, zašto da ne? Sa mnogobrojnim prozorima.

PRVA ŽENA

I najednom, drška na vratima blista kao krupna kap vode.

DRUGA ŽENA

Izvižen pejzajz blista u kapi.

TREĆA ŽENA

To što blista konjska je vilica.

SVE

Čuti, čuti. Gledaj, leđa Elenina okrenuta su ka nama, brežuljak je to sa malim kipa-risima a stado belih ovaca penje se uz njega, noć se belasa.

PRVA ŽENA

To znači da se zvezde pojavljuju.

DRUGA ŽENA

To znači da mi čekamo.

TREĆA ŽENA

To znači da proleće opet dolazi, zašto dolazi kad počne da se dani? Mi opet stajemo u red, jedna za drugom, pred osvetljeni kvadrat zida.

ČETVRTA ŽENA

Strpljivo, tiho, dobro organizovane.

TREĆA ŽENA

Svaka po redu, svaka sama,

ČETVRTA ŽENA

Jedna za drugom, i sve zajedno, da zgrnemo malo sunca

SVE

Jedna za drugom, disciplinovane, dok se senke svih nas prožimaju, na tlu ukroštaju — u rombovima svetlim tammim — i stapaju da načine samo jedno okno. Preko puta okna uvek je stablo, uspravno, za nas.

PRVA ŽENA

A mi čutimo, osluškujući lišće, jedna za drugom, daleko i još dalje.

DRUGA ŽENA

A kosa Marijina izniče iz lišća zelenog i mi se plašimo da će nas izdati, da ćemo ponovo začuti zveckanje ključeva o pojasu tamničarevom da će čaša neka skliznuti odgore i razbiti se na pločicama.

SVE

Reči koje smo prečutale čuvane nisu možda zbog toga što i vrapci kad se na tlu nadu vešto ne znaju da koračaju.

(Žene su legle. Iza zidova i u ćeliji mnogo je zvezda, nezamisliv broj zvezda — kao nazupčeni točkovi, kao petokrake, kao karuce, kao životinje umirene, kao ptice, kao široki listovi — i one tako blistaju da Eleni nije mogla zaspati. Prekrila je lice svojom dugom, crnom kosom dok se tamo, preko puta, u središtu svetla, jedinstveno stablo iskrilo svim svojim listovima i dok se njegova senka, nalik na neku ogromnu stepenicu, penjala uz zid zatvora. Bilo ko je mogao njome da se uspne. Ali proleće se sigurno popelo).

Prevela Gordana Stojković-Badnjarević.

JANIS RICOS je poznati grčki pisac koji već duže vremena živi u emigraciji. Iako je daleko od svoje domovine njegovo stvaralaštvo je duboko inspirisano Grčkom i njenim problemima.